

LITTERATUR

ROSLAGENS FORNHISTORIA KLARLÄGGES

Norräljetrakten under forntiden, en översikt utarbetad av Riksantikvarieämbetet. Antikvariska studier II. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens förlag. Stockholm 1946.

»Norräljetrakten under forntiden» är namnet på Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens handlingar nr 62. Upplandsforskningen har därmed fått ett gott handtag. Självfallet vänder sig boken i första hand till hembygdsintresset i de trakter, som här gjorts till föremål för skildring. Densamma bygger på resultat, vunna under den inventering och registrering av rikets samtliga fasta fornlämningar, som åtskilliga år bedrivits i Riksantikvarieämbetets regi. Ur det material, som därvid framkommit, framläggas här resultaten för Roslagens kärnbygd, Norräljetrakten, med socknarna Vaddö, Söderby-Karl, Roslags-Bro, Estuna, Vätö, Malsta, Frötuna, Rådmansö, Länna, Singö och Björkö-Arholma. Undersökningens genomförande och resultatens framläggande i en för en större allmänhet lätt tillgänglig form har till stor del möjliggjorts genom intresse och frikostighet av enskild person. Värdet av nämnda materialinsamling framgår därav, att det arkeologiska »tomrum», som tidigare ansetts känneteckna det gamla Roden, trots att mäktiga förbindelser därifrån skulle utgått åt öster, nu utfyllts med en rik bebyggelse, representerad av gravfält ända från 200-talet efter Kristi födelse.

I översiktlig form framställer antikvarie E. Floderus Norräljetraktens förhistoria, sådan den kan utläsas ur inventeringen. Docent Sven B. F. Jansson skildrar i ett intressant kapitel områdets runinskrifter. En översikt över de vanligaste fornlämningstyperna och deras datering är till största gagn för den lokala hembygdsvården, särskilt som kartor och fotografier i rikt mått komplettera texten.

Boken utgör ett sakligt sammandrag av fakta. Som en grundval för fortsatta undersökningar av Roslagens förhistoria under den stolta tid, då svearnas välde skapades och expansionen österut blev en mäktig politisk och ekonomisk faktor, är boken väl värd alla hembygdsintresserades uppmärksamhet.

B. S.

FOLKET I FEST

Folket i fest. Med bidrag av ERIK LUNDBERG, SIGFRID SVENSSON, KARL SPORR, GUSTAV KARLSON och RURIK HOLM. Lantbruksförbundets tidskriftsförlag.

Populära översikter över bygdens äldre kulturförhållanden äro mycket välkomna. Alla hembygdsföreningars ledare och medlemmar ha, då de skola upprätthålla traditionsbanden, den största nytta av en handbok, där de kunna skapa sig den kunskapsfond utan vilken verksamhet av dylik art kan bli ganska famlande. Därtill skänker ju kunskaper om gångna tiders kulturliv den största glädje åt dem, som ha sitt intresse lagt åt detta håll.

En handbok, som på det varmaste kan rekommenderas åt alla hembygdsintresserade, är *Folket i fest*, en samling uppsatser om bondekulturens mest intresseväckande yttringar. Professor Erik Lundberg, framstående kännare av den svenska byggnadstraditionen, klarlägger vad som är karakteristiskt för vår gamla byggnadskultur. I olika landsdelar tar den sig högst olika uttryck. På Skånes slättland sluter sig den låga skånska gården kring sin stensatta gårdsplan, i det timmerrika Hälsingland kan gårdens manbyggnad få något träslottsaktigt över sig. De genom tradition utbildade formerna besitta värden, var och en på sitt håll, och författaren vill framhålla vilka goda förutsättningar vi ha att alltjämt anpassa vår landsbyggnadskultur efter de vackra och praktiska former, som tiden utkristalliserat.

Professor Sigfrid Svensson skildrar de svenska folkdräkterna, deras skiftande sammansättning, deras blomstringstid och orsakerna varför de kommo ur bruk. Denna uppsats är av det högsta värde för hembygdsrörelsen. Violinisten Karl Sporr ger en av inlevelse präglad skildring av folkmusiken och särskilt i våra dagar, då spelmannens krets snarare ökar än minskar, bör Sporns uppsats hälsas med tillfredsställelse. Detsamma kan sägas om folkdansarna. De ha här i en uppsats av Gustav Karlson, Svenska Ungdomsringens för bygdekultur framlidne oförtröttlige ledare, fått en utomordentlig översikt över våra folkdanser. Slutligen ger fil. dr Rurik Holm en översikt över de svenska danslekarna. Som synes: allt sammantaget en mycket värdefull samling skildringar av de bygdelivets kulturyttringar, som hembygdsrörelsen så ofta kommer i kontakt med.

—t.

UPPSALAATMOSFÄR

TEDDY BRUNIUS, *Diktens Uppsala*. Albert Bonniers förlag. Stockholm 1946.

En god idé — samlandet av äldre och nyare Uppsaladikter — har på ett utmärkt sätt förverkligats i Teddy Brunius' antologi »Diktens Uppsala». Mark Sylwans ypperliga små Uppsalastudier och bokens typografiska kvalitet gör den ovanligt tilltalande.

Med utgångspunkt från C. J. Bergmans konstaterande att Uppsalalufden är »tjenlig att sätta sensuella livet i verksamhet» lotsar utgivaren oss vänligt igenom 1600-, 1700- och 1800-talets Uppsalalyrik. Varje tid ger sin bild av staden, antingen den domineras av Rudbeckii eller nyromantikens anda. Vi föredra nog den naiva men sakliga 1600-talsdikten:

Det är en höglärd stad, en gammal gudavåning
et säte fordomtjid för Sverjes kung åk dråning

framför 1870-talsdikten med dess allegoriska uttryckssätt:

Den fängslade Fyris sin boja bortkastar
och reser sig upp för att se sig omkring.
Och muntert hon ned emot Lögaren hastar
där snart hon med böljorna dansar i ring
Och västan hon hoppar,
får stundom en blund
i almarnas toppar
bort i Odinslund.

Om man får döma av ovanstående strof av August Strindberg tycks hans diktartalang ej ha påverkats särskilt gynnsamt av Uppsalaklimatet.

Bland de många skalder, som skildrat 1900-talets Uppsala, har Teddy Brunius gjort ett gott urval. Frapperande är den äkthet, som präglar nästan varje dikt, oavsett den skildrar vintermörkrets eller vårbrytningens, studiekammarens eller vårfestyrans Uppsala. Här möter ett Uppsala, som vi känner. Mästerlig är Karin Boyes »Till Carolina Rediviva»:

... Sträng och förnämlig
är du likt en som livet ett skyddande harnesk skänkt
men av en skeptisk blidhets dager
överstänkt —

eller Sigfrid Siewertz »Ett möte i Uppsala», som skildrar skaldens möte med sin ungdoms jag och slutar med följande strof:

När jag till slut steg upp och tog farväl
var diskussionen så förbålt abstrakt
och höll sig själv så utmärkt väl vid makt
att min privata gamla orossjäl
var obehövlig för ett fortsatt gräl.

Skall någon anmärkning göras mot urvalet, kanske man kan säga att det finns onödigt många dikter av denna typ, d. v. s. sådana som skildra mannens reaktion inför mötet med sin ungdoms stad.

Diktens Uppsala är ej blott en samling glimtar från skilda tiders Uppsala. Den är ett konstverk, och den bör finnas på varje Uppsalabos bokhylla.

M. H.